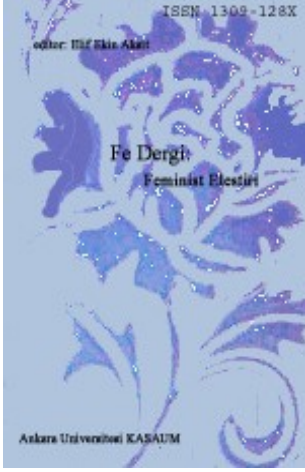

Yayımlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 9, Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

Suçta Sürüklenmiş Kız Çocuklarının Ahlaki Kimlikleri ve Suça Yönelik Algılarının Feminist Etik Bağlamında İncelenmesi

Simel Parlak, Halil Ekşi

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 7 Haziran 2017

Bu makaleyi alıntılar için: Simel Parlak, Halil Ekşi, “**Suçta Sürüklenmiş Kız Çocuklarının Ahlaki Kimlikleri ve Suça Yönelik Algılarının Feminist Etik Bağlamında İncelenmesi**” *Fe Dergi* 9, no. 1 (2017), 55-70.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/17_5.html

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Suçta Sürüklenmiş Kız Çocuklarının Ahlaki Kimlikleri ve Suçta Yönelik Algılarının Feminist Etik Bağlamında İncelenmesi

Simel Parlak*, Halil Ekşi*

Bu araştırmada, suçta sürüklenmiş kız çocuklarının ahlaki konumları ve suçta yönelik algılarını belirlemek amacıyla feminist etik yaklaşımı temelinde, kız çocuklarının suçta yönelik algıları ve ahlaki konumları ortaya konmaya çalışılmaktadır. Araştırmada, suçta sürüklenmiş çocukların ahlaki kimliklerinin ve suçta yönelik algılarının belirlenmesi amacıyla nitel araştırma modellerinden yorumlayıcı fenomenoloji deseni ve fenomenolojik desen türünde yaygın olarak kullanılan görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme ve ölçüt örnekleme ile seçilen altı kişiden oluşmaktadır. Ölçüt olarak madde kullanımı veyahut şiddet kullanımı nedeniyle suçta sürüklenmiş lisede okuyan kız çocukları belirlenmiştir. Elde edilen veriler analize sokulduğunda bulguların Sıra arkadaşının ne yapması gerektiğine dair düşünceler, şikâyet edip etmeme gerekçesi, şikâyet edip etmemeye ilişkin duygu, çocuğun sınav paralarını haftalık pazar alışverişi için annesine vermesine ilişkin düşünceler, davranışın sonucu, yaşanan durumda suçun neyi ifade ettiğine dair düşünceler, yapılacak doğru davranışın ne olduğundan emin olmadıkları olay veya durum, yaşadıkları durumda çelişkide bırakan nedenler, yaptığı eylemin doğru olup olmamasına ilişkin düşünceler, bugünden geçmişe baktığında yaptığı eyleme ilişkin değerlendirme başlıkları altında toplandığı görülmüştür. Elde edilen bulgularda her katılımcının ikilemi ve buna dair çözümü biricik olduğu göz önünde bulundurulmuş ve kendi bağlamı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Verilen cevaplar özen etiği (care ethics) çerçevesinde açıklanmaya çalışılmış ve suçta sürüklenmiş 17-18 yaş arası kız çocuklarının Gilligan'ın ortaya koyduğu ahlaki çerçevede özen, kişilerarası ilişkiler ve bağlam çerçevesinde olguları değerlendirdiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Suçta sürüklenmiş kız çocuğu, ahlaki kimlik, feminist etik

Investigation of perception and moral stages of girls pushed to crime in the context of feministic ethics
In this research, the perceptions of crime and moral stages of girls pushed to crime are revealed in the basis of feminist ethical approach in order to determine the moral states and perceptions of girls pushed to crime. In the study, with the objective to define moral identities and perceptions of crime of these children, interpretive phenomenology pattern which is one the patterns in qualitative research method, and semi structured interviews which is one of the most common interview methods in phenomenology pattern were used. The study group, consists of six individuals were selected by snowball sampling and criterion sampling as methods of purposive sampling. The criterion was determined as female high school students who pushed to crime because of drug abuse or violence. When the obtained data was analyzed, the results were merged under the titles as, "thoughts about what her desk mate should do", "reasons of whether they complain or not", "feelings about whether they complain or not", "thoughts about the child giving her test money to her mom for grocery shopping", "consequences of the behavior", "thoughts about the meaning of crime based on the incident", "incident or circumstance that they don't know what the right thing to do", "reasons that make them feel on the horns of dilemma in that circumstance", "thoughts about the a appropriateness of the action", "evaluation of the action when looked back". In the analysis of the data, it was considered that each participant's dilemma and solution was unique and thus was evaluated within its own context. The answers had been tried to be explained within the framework of care ethics and it was seen that girls between the ages 17-18 who came in

* Research Assistant, Marmara University, Faculty of Educational Sciences, Department of Psychological Counseling and Guidance, Turkey

* Prof.Dr., Marmara University, Faculty of Educational Sciences, Department of Psychological Counseling and Guidance, Turkey

contact with law asses phenomenon within Gilligan's moral framework for care, interpersonal relations, and context.

Keywords: Girls pushed to crime, moral identity, feminist ethic.

Giriş

Feminist etik, kadını görünmez kılan bilgi ve değer sisteminde değişim yaratmaya çalışmaktadır. Modern anglo-amerikan ahlak anlayışına karşı Iris Murdoch, Carol Gilligan ve Nel Noddings ahlaki yaşamı anlayabilmemiz için oldukça zengin ve yenilikçi katkılarda bulunmuşlardır. Iris Murdoch ahlaki yaşamın gereği olarak kişinin öz benliğinden uzaklaşması gerektiğini ifade etmiştir. Murdoch dikkatimizi kendi benliğimizden uzaklaştırıp dışsal ve nesnel gerçekliğe vermemiz gerektiğini söylemektedir (Mullett, 1988).

Feminist etik geleneksel etik anlayışın kadının değerini düşüren yaklaşımını yeniden formüle ve revizeye etmeye yönelik bir girişimdir. Feminist filozof Alison Jaggar geleneksel etik anlayışın kadınların değerini düşürdüğünü ifade etmiş ve bunu beş alan altında toplamıştır. *İlk* olarak geleneksel etik, kadınların sorunlarına ve çıkarlarına erkeklere gösterdiği ilgiye oranla daha az ilgi gösterir. *İkincisi* geleneksel etik anlayış çocuk bakımı, ev işleri vb. konuları sözde özel hayat konuları olarak ele alıp yeterli önemi göstermemektedir. *Üçüncü* olarak kadınların erkekler kadar ahlaki olgunluğa ve derinliğe sahip olmadıklarını ifade eder. *Dördüncü* olarak geleneksel etik anlayış “bağımsızlık, irade, tahakküm, savaş, hiyerarşi vb.” erkeksi özellikleri yüceltirken “ortaklaşma, paylaşım, doğallık, barış, bağlılık vb.” kadınlara özgü niteliklere yeterince değer vermemektedir. *Beşinci* ve son olarak ahlaki muhakemede “evrensellik, kurallar, haklar, tarafsızlık” gibi erkeğe özgü nitelikleri; “ilişki, yakınlık, sorumluluk, bireysel özellikler” gibi kadınlara özgü niteliklere oranla üstün tutmaktadır. Feminist akım, etige kadınların ihmalini ortaya koyan bu beş özelliğe dayanarak, cinsiyet temelli farklı bakış açıları geliştirmiştir. Bazı feministler etik konusunda kadınların özellikleri ve davranışlarına ve özellikle de bakım veren olmalarına vurgu yaparken bazı feministler de etikte politik, hukuki, ekonomik ve ideolojik nedenlere ve bunların kadınların ikincil cinsiyet konumlarına olan etkisine vurgu yapmaktadır. Bütün bu yaklaşımlar her ne kadar farklı vurgular yapsalar da cinsiyet temelli bir etik oluşturulması ve herhangi bir grubun özellikle kadınların maruz kaldığı baskıları ortadan kaldırma veya en azından iyileştirme amacını paylaşmaktadırlar (Jaggar, 1992).

Özen etiği

Feminist özen etiği (care ethics) savunucuları olan Carol Gilligan ve Nel Noddings geleneksel ahlak teorilerinin kültürel olarak kadına ait değer ve erdemleri görmezden geldiğini veya değersizleştirdiğini ifade etmektedir. Gilligan, Freudyen nosyonun ahlaki açıdan erkeklerin gelişmişliğine ve kadınların ise yeterince gelişmediğine yapılan vurgu üzerine çalışmalarını yürütmüştür. Freud psikoseksüel gelişim açısından kadınların daha aşağıda olduğunu ifade etmiştir. Erkeklerin babaları tarafından kastre edilme korkusuyla anneleri ile ayrımlaşabildiğini ancak kız çocuklarının kastre edilme korkusuna sahip olmadığı için ayrımlaşmayı sağlayamadığını iddia etmiştir. Bu teorinin bir sonucu olarak kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla ahlaki benlik gelişiminde daha yavaş bir gelişim seyrine sahip olduğu; kız çocuklarının kendi eylemlerinin sonuçlarının sorumluluğunu almada, toplumsal kurallara uymada daha düşük bir gelişime sahip olduğu ve erkeklerin kadınlara oranla yasalara daha saygılı olduğu ifade edilmektedir (Tong & Williams, 2014). Gilligan'a göre Freud'da pek çok düşünür gibi kadının ahlaki düzey açısından erkekte daha alt basamakta olduğunu ifade etmiştir. Gilligan bu düşünürlerden eğitim psikolojisi ile ilgilenen ve ahlaki gelişim kuramı ortaya koyan Kohlberg'i inceleyerek Kohlberg'in yaklaşımına ayrıntılı bir eleştiri getirmiştir. Gilligan Kohlberg'in ortaya koyduğu altı aşamayı evrenselliği, hiyerarşik yapısı ve değişmezliği açısından sorgulamaktadır (Gilligan 1982). Özellikle Kohlberg'in geliştirdiği şemada kadınların üçüncü aşamaya nadiren ulaşırken erkeklerin rutin olarak neden dördüncü veya beşinci aşamada olduğunu sorgulamaktadır. Bu cinsiyet farkı kadınların erkeklerden daha az ahlaki gelişmişlik düzeyine sahip olduğunu mu göstermektedir? Ya da Kohlberg'in metodolojisinde bir yanlışlık olduğunu mu düşünmek veya erkeklerin ahlaki gelişmişlik düzeylerinin kadınlardan daha üst basamakta olmasına yol açan önyargıların olduğunu mu görmek gerekir (Tong & Williams, 2014).

Gilligan (1982) Kohlberg'in metodolojisinin erkek merkezli olduğunu belirtmektedir. Gilligan kürtaj kararı alan yirmi dokuz kadınla yaptığı çalışmada Kohlberg'in görmezden geldiği kadınların sesine kulak verdiği

ve bu ayırt edici sesin ilişkilere ve sorumluluklara vurgu yapan özenin dilinden oluştuğunu ifade etmektedir. Kurallara ve haklara vurgu yapan geleneksel ahlak anlayışı için bu dil anlaşılabilir görünmektedir. Gilligan hak(adalet) ve özen dillerinin sadece bir cinsiyete ait olduğunu ifade etmenin de doğru olamayacağını ifade etmektedir. Kadınların sadece özen yaklaşımı ile hareket ettiğini erkeklerin ise sadece adalet yaklaşımı ile hareket ettiğini söylemek bütünselliği gözden kaçırmak anlamına gelmektedir. Gilligan kadınların üç ahlaki çerçeve içerisinde hareket ettiğini belirtmektedir. Bunlardan ilki kadınların merkeze kendi çıkarlarını koyması, ikincisi merkeze diğerlerinin çıkarlarını koyması, üçüncüsü ise hem kendi hem de diğerlerinin çıkarlarını ortaklaşa dikkate almasından oluşmaktadır. Bu üç aşama ilişkisel etiği oluşturmaktadır (Tong & Williams, 2014).

Özen etiği ilişki merkezlik, bağlama duyarlılık, duyguların merkezi önemine vurgu yapmaktadır (Altıntaş, 2014). Gilligan'ın ahlaki modelinde aralarında geçişlerin olduğu üç temel faz ortaya koymuştur. *Birinci Aşama: Bireysel yaşama oryantasyon:* pragmatik olarak kendiliğe odaklanılır. Kişi sadece kendinden sorumludur ve kişilerarası ilişkiler can sıkıcı olarak algılanır. *Birinci Geçiş: Bencillikten Sorumluluğa:* Bu aşamada kendilik yeniden tanımlanır. Diğer insanlarla ilişki ve bağlılık önemli bir geçiş değişkeni haline gelmektedir. Kendini ve sınırlarını gerçekçi olarak görme yeteneği oluşmaktadır. *İkinci aşama: Fedakârlık Olarak İyilik:* Toplumsal değerler benimsenir. Başkalarından onay alma en önemli değer haline gelir. Güvenliğe ihtiyaç duyulur. Başkalarını koruma ve sorumluluğunu alma esastır. Bağımsızlık ve özen arasında seçim yapma hali katı yargı ve eylemlere neden olabilir. Bağımlı ve eşitsiz bir korumaya yol açar. *İkinci Geçiş: Doğruluk Olarak İyilik:* Fedakârlığın mantığını sorgulama: bencillik geçiş değeri olarak yeniden ortaya çıkmaktadır. Ahlaki eylem başkalarının ne düşündüğü üzerinden değil, sonuç ve niyetin gerçekliği üzerinden şekillenir. *Üçüncü Aşama: Şiddetsizlik Ahlakı.* Ahlak tanımını belirginleştirme ve kendini anlama yoluyla bencillik ve sorumluluk gibi farklı kavramları birbiri ile uzlaştırır. Şiddetsizlik esastır. Özen evrensel bir yükümlülüktür (Ratner, 1996). Ahlaki değerlendirme açısından hak etiği insanı birey olarak ele alırken; özen etiği insanı ilişkisel olarak görmektedir. Hak etiği özerklik kavramını temel alırken; özen etiği ilişkilere ve bağlantılara öncelik vermektedir. Hak etiğinde yükümlülükleri yerine getirmede özgürlüğü ve bu yükümlülüğü yerine getirmede bireysel özerkliği korunmasını temel alırken; özen etiği yükümlülüğü fark etmek ve ahlaki yükümlülükler uygun olarak bireysel özerkliğini ortaya koymayı ve temel olarak yükümlülük almak üzerinde durmaktadır. Hak etiği eşitlik olgusuna vurgu yaparken özen etiği ilişkinin sürmesine odaklanmaktadır. Ayrıca özen etiği hak etiğindeki gibi sadece akla değil; akıl ve duygunun birliktelik dengesine dayanmaktadır (Yazıcı, 2008).

İnsanın diyalektik gelişimini besleyen sorumluluk ve haklar arasındaki gerilimi anlamak için en sonunda birbirleriyle ilişkilenen bu iki alan arasındaki bütünlüğe bakmak gerekmektedir. Hak etiği eşitlik öncülüne dayanırken, özen etiği kimsenin incinmemesi üzerine kurulu olan şiddetsizliğe dayanmaktadır. Her iki bakış açısının da birleştiği nokta eşitsizliğin olumsuz olarak nitelenmesi ve eşitsiz bir ilişki içinde şiddetin olacağı ve bununda ilişki içerisinde bulunan herkes açısından yıkıcı olacağıdır (Gilligan, 2003).

Gilligan'ın yaklaşımına bazı eleştiriler getirilmektedir. Bu eleştirilerden biri Gilligan'ın insanın ahlaki gelişimine ilişkin yaklaşımının Kohlberg'in aşamalarının ötesine geçemediğini, Kohlberg'in erkeklerle Gilligan'ın ise kadınlarla çalıştığını ifade etmektedir. Diğer eleştirilerden biri de özen erdemi gerçek bir ahlaki erdem olsa bile, adalet erdeminden daha az temel bir ahlaki erdemdir. Feminist olmayan literatür dışından gelen bu eleştirilerin yanında feminist akımında Gilligan'a yönelik eleştirileri bulunmaktadır. Feminist eleştiriler eğer kadın erkektekenden daha özenli bir yaklaşıma sahipse ve bu böyle kabul edilirse; bu durumun yani kadınları özen değeri ile ilişkilendirmenin politik, etik ve epistemik açıdan kadınlara zarar verilebileceğini ifade etmektedir. Özeni kadımla ilişkilendirmek kadınların bakım ve özenden sorumlu olduğu bakış açısını güçlendirmekte ve daha da kötüsü kendileri pahasına, kendilerine ne olursa olsun onları özen göstermek zorunda olan konumuna koymaktadır. Diğer bir eleştiri de Bartky tarafından ortaya konmakta, kadınların erkeklerin egolarının oluşmasındaki ve özen yaklaşımı gereği erkeklerin yaralarını sarmadaki deneyimlerinin kadınlarının gücünü azalttığını ifade etmektedir. Mullet, Bartky'nin bu eleştirisini özeni çarpık ve çarpık olmayan özen tanımlamasıyla desteklemiştir (Tong & Williams, 2014). Mullet (1988) eğer bir kadının psikolojik, sosyal ve ekonomik anlamda bunu yapmak zorunda bırakılırsa özen pozisyonu açısından doğru birine özen gösterecek konumda olmadığını ifade etmektedir. Özen yaklaşımı erkeğin egemen kadının da itaatkar olduğu koşullarda ortaya çıkmaz. Gerçek bir özen yaklaşımı her iki cinsin eşit olduğu ve kadının kendini korkmadan ortaya koyduğu durumlarda oluşabilir. Yüksek oranda özen yaklaşımına sahip olmak köle gibi olmaya yol açarken düşük oranda özen yaklaşımına sahip olmak da bencillik

riskini barındırmaktadır (Tong & Williams, 2014). Özen etiğine yönlendirilen bir diğer eleştiri de özerklik alanı ile ilgilidir. Kadınların özen veren kişiler olarak tanımlanması kadının kamusal alandan soyutlanması ve özel alana sıkıştırılmasına katkı sunarak kadının özerkliğine sınırlama ve zarar verme riskini taşıdığı ifade edilmektedir (Yazıcı, 2008).

Nel Noddings bu eleştirilerin izinde feminist özen etiğini geliştirerek yeni bir bakış açısı sunmuştur. Nel Noddings'in geliştirdiği özen etiğinde kadınlarla ilişkili geleneksel erdem ve değerlere odaklanılarak özen gösteren ve özen gösterilen arasındaki güvene dayalı ilişki temel alınmıştır (Tong & Williams, 2014). Noddings ahlak eğitime odaklanarak erdemlerin ve özen yaklaşımının kazandırılmasında eğitim ve okulun önemine vurgu yapmış; özen etiğini kazandırmanın model olma, diyalog, pratik ve onaylama yoluyla gerçekleştirileceğini ifade etmiştir (Altıntaş, 2014).

Suç ve ahlaki gelişim

Ahlaki gelişim ve suç olgusu arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok araştırma bulunmakla birlikte suç işleyen ve işlemeyen bireyler arasındaki ahlaki gelişimi inceleyen Kohlberg suç işleyen bireylerin altı aşamalı ahlaki gelişim evrelerinden daha çok birinci ve ikinci evrede bulunduğunu ifade etmiştir. Kohlberg'in ortaya koyduğu altı evre gelenek öncesi ahlak (cezadan kaçma ve bireycilik çıkarın baskınlığı), geleneksel ahlak (grup normları ve yasaların baskınlığı), gelenek sonrası ahlak (toplumsal sözleşme ve evrensel ahlak ilkelerinin baskınlığı) olmak üzere üç düzeyden oluşmaktadır. Kohlberg birinci ve ikinci evrede bulunan suç işleyen bireylerin, çıkarları üzerinden hareket ettiğini belirtmektedir. Birey ahlaki gelişim evrelerinde ilerledikçe toplum yanlısı ve evrensel değerlere doğru ilerleme gösterecektir (Bee & Boyd, 2009; Çeliköz, Seçer ve Durak, 2008). Çeliköz, Seçer ve Durak (2008) tarafından yapılan çalışmada suçta sürüklenen erkek çocukların, suçta sürüklenmeyen erkek çocuklara göre ahlaki evre açısından daha alt düzeyde yer aldığı (evre 2, evre 3) görülmektedir.

Ahlaki gelişim araştırmalarına bakıldığında bu araştırmaların sivil haklar, gruplar arası ilişkiler, toplumsal cinsiyet, aile, değer, doğa, çocuk hakları, suç, karakter eğitimi gibi pek çok alanda ele alındığı görülmektedir (Çam, Seydooğulları, Çavdar ve Çok, 2012). Suç kavramı üzerine çalışan bilim insanları bu alanda ortak bir tanıma ulaşmasa da suç kavramının temel niteliğinin aykırılık olduğu konusunda ortak bir uzlaşıya varıldığı söylenebilir (Kunt, 2003). Suç kavramına çocuklar açısından bakıldığında ise gelişimsel açıdan çocuğun genellikle antisosyal dürtülerle hareket ederek yaşamında doyum sağladığı kabul görmektedir. Toplumsal yaşamda suç olarak kabul gören ancak çocukluk çağında neredeyse pek çok yetişkin bireyin gerçekleştirdiği küçük ölçekli suç olarak tanımlanabilecek davranışlar gösterdiği görülmektedir. Bu davranışların gelişim süreci içinde toplumsallaşma ve çevreye uyumla birlikte azalacağı öngörülmektedir. Çocuğun ergenlik dönemine girmesi ile birlikte suçta sürüklenme dinamiklerinin çeşitlendiği görülmektedir. Bu dinamikler arasında hızlı bedensel ve ruhsal değişim, kalıtsal nedenler, özel gereksinim durumu (bedensel, zihinsel ve gelişimsel açıdan), 0-6 yaş süresince yanlış eğitim ve yetersiz sevgi ve bağlanma durumu, değişen değer yargıları, göç, hızlı ve düzensiz kentleşme ve sanayileşme, toplumsal sorunlar, ekonomik bunalımlar, ahlak kurallarının yarattığı karmaşa vb. nedenler sayılabilmektedir (Yavuzer, 1998). Suç davranışını açıklamaya yönelik yaş, kişilik, arkadaşlık ilişkileri, aile, göç, kentsel etki vb. pek çok faktör ortaya konmakta ve suç işleme nedenini tek bir faktöre bağlamaktansa bu faktörlerin etkileşiminin önemine vurgu yapılmaktadır. Suç işleme davranışı bireyin yaşamı süresince deneyimlediği, kişisel, biyolojik, genetik ve çevresel etkenlerin dinamiği ile ortaya çıkmaktadır (Ögel, 2014).

Avcı (2008) çocukların suçta yönelmesindeki toplumsal nedenler üzerine yaptığı araştırmasında ailenin sosyo-ekonomik seviyesinin, eğitim düzeyinin düşük olmasının ve problemler karşısında şiddete başvurma eğilimlerinin yüksek olmasının suçta yönelmeye etkisinin olduğu belirtmiştir. Bunun yanı sıra ailenin göç etmiş olmasının, ailenin konut ve demografik özelliklerinin, olumsuz arkadaş çevresinin, okula devam oranının düşük olmasının ve iyi düzenlenmemiş boş zaman etkinliklerinin de suçta yönelmeye etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Türkiye'de suçta sürüklenen çocukların suç türlerine bakıldığında TUİK (2014) verilerine göre en yüksek oranların sırasıyla yaralama; hırsızlık; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak, satın alma; tehdit; mala zarar verme, cinsel suçlar ve sırasıyla diğer suçların takip ettiği görülmektedir. TUİK (2015) verilerine göre 17148 kız çocuğunun suçta sürüklenme nedeniyle güvenlik birimine getirildiği görülmektedir. Roe- Sepowitz & Hickle (2011) tarafından yapılan çalışmada kundakçılık suçlaması ile suçlanan kız çocuklarının erkek çocuklara oranla aile içi krizler yaşadığı, kız çocuklarının çoğunda istismar öyküsü bulunduğu ve intihar düşüncesi ölçeği

skorlarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Artz (1995) 14-16 yaşlarında olan ve hem saldırgan hem de kurban konumunu yaşamış olan 6 kız çocuğu ile yaptığı araştırmada, 6 kız çocuğundan dördünün cinsel istismara maruz kaldığını, 6 katılımcının hepsinde şiddetin, aile içi yaşamın bir parçası olduğunu bulgulanmıştır. Katılımcıların, kurbanın saldırganı tetiklemeyle şiddetin ve suçun ortaya çıktığına dair bir algıya sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların şiddet eylemine başvurma sebeplerinin farklılaştığı görülmektedir. Bazen erkek arkadaşlarını ellerinden alacaklarını düşündükleri kızlara yönelik şiddet eylemine başvurdular; bazen itibarlarını korumak için erkek ve kızlara yönelik şiddet eylemine başvurdular; bazı zamanlarda ise cinsel olarak çekici olduklarını düşündükleri kızlara yönelik şiddet eylemini gerçekleştirdikleri; son olarak ise kendilerine hakaret ettiklerini düşündükleri kişilere yönelik şiddet eylemini gerçekleştirdikleri bulgulanmıştır. Araştırma sonuçları bu kız çocuklarının çoğunun tanınma ve saygı gösterilme isteği ile şiddete başvurduğunu, sosyal olarak buna ulaşamadıkları zaman ise antisosyal yollardan bu amaçlarına ulaşmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Suç olgusunun nedenlerine dair farklı bakış açıları mevcuttur. Literatürde bir kısım uzman biyolojik, kalıtsal ve fizyolojik nedenler üzerinde dururken bir kısmı da duygusal, toplumsal ve yakın çevre etkenlerine önem vermektedir. Klasik okul insanın davranışını zevk ve ıstıraba göre ayarladığını; yasaya karşı gelmenin yaratacağı zevkin, onun getireceği ıstıraptan fazla olması durumunda bireyin suça yöneleceğini belirtmektedir. Kartografik okul ise iklim ve coğrafi koşullar ile suça yönelme davranışı arasında bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Bio-antropolojik kuramlar ise suçluluk davranışına yönelen bireylerin belirli tipolojiye sahip olduğunu iddia etmekte ve bu tipolojiyi ortaya koymaya çalışmaktadır. Zihin yetersizlik kuramları ise suçluluğu fiziksel yapı yerine zihinsel yetersizlikle açıklayarak zihinsel yetersizliğe sahip bütün bireylerin suçlu, bütün suçluların ise zihinsel yetersizliğe sahip olduğu iddiasını ortaya koymaktadır (Yavuzer, 1998).

Psikoloji bilimine bakıldığında suç işleme nedenleri arasında psikopatolojiyi temel alan kişilik kuramlarının, suç işleme davranışının öğrenme sonucu ortaya çıktığını ortaya koyan kuramsal yaklaşımların, engellenme, yüksek beklenti ve hayal kırıklıklarının suça neden olabileceğine dair yaklaşımların olduğu görülmektedir (Ögel, 2014). Psikanalitik ekolün ise suçu engellenmiş ve bastırılmış bir kompleksin sembolü olarak tanımladığı görülmektedir. Suç olgusu sadece fizyolojik gereksinimleri karşılamak üzere ortaya çıkmamakta aynı zamanda psikolojik ihtiyaçların doyumu da bu davranışın gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Psikanalitik ekole göre saldırganlığın kaynağı olan id, doyum sağlanması için baskı yapmaktadır. Bireyin toplumsallaşması ile birlikte ego ve süperego devreye girmekte ve saldırgan davranışlar denetim altına alınmaktadır. Psikanalitik kurama göre suça sürüklenmiş birey içgüdüsel dürtüleri ile hareket eden bireydir. Psikodinamik mekanizmaları temel alan sosyolojik yaklaşım ise var olan değer ve kuralların orta sınıfa yönelik değerlerden oluştuğunu ve sosyo-ekonomik açıdan düşük sınıfların, belirlenmiş standartlara uymaları gerektiği beklentisine karşı çıkarak; aynı statüye sahip olmadıkları ve eşit düzeyde var olmadıkları gerçeğiyle hareket ederek; hem orta sınıf değerlerine karşı koymakta ve bazen de ondan intikam almaya çalışarak; egemen toplumsal yapının dışında davranışlar sergileyerek; o toplumsal çevre tarafından suç sayılacak davranışlar içerisinde bulunmaktadır (Yavuzer, 1998).

Çocuklara yönelik yapılan pek çok düzenlemenin temelinde tutuklanmaya ancak son çare olarak başvurulması, çocuğun tutuklanmasının çocuk üzerindeki olumsuz ve zarar verici etkisi, çocuk tutukluluğuna alternatifler oluşturulmasının gerekliliği; denetim, aile tedbiri, eğitim tedbiri vb. önlemlerin alınmasıdır. Bu tedbirler alınırken temel nokta çocuğun sorumluluğunu üstlenecek kurum veya yetişkin bireyin, çocuğun özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik bir tutum içerisinde olmamasına özen gösterilmelidir. Çocuğun ciddi şiddet içeren suç işlemesi ile tutuklanmasının gerçekleşmesi durumunda ise çocuğun hapsedmenin süresinin kısa süreli olmasına özen gösterilmelidir. Çocuğun kişisel özgürlüğünden mahrum edilmesi cezası almasından sonrada çocuğun ahlaki gelişimine bakılarak verilen ceza tekrar gözden geçirilmelidir (Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği, 2013).

Suç işleme davranışının ergenlik öncesi dönemde başlayarak bu dönemin sonuna doğru yüksek seviyeye ulaştığı ve yetişkinlikle beraber düştüğü görülmektedir (Ögel, 2014). Suçluluğu önlemenin yollarından biri de suç işlemeye yönelmede ahlaki muhakeme düzeylerini ortaya koymaktır. Bu kabulden hareketle, kız çocuklarının ahlaki konuları ve suça yönelik algılarını ortaya koymak amacıyla kanunla ilişki içindeki kız çocuklarının

feminist etik yaklaşım açısından değerlendirilmesinin temel alındığı bu çalışmada, kız çocuklarının suça yönelik algıları ve ahlaki konumları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Yöntem

Araştırmada, suça sürüklenmiş çocukların ahlaki kimliklerinin ve suça yönelik algılarının belirlenmesi amacıyla nitel araştırma modellerinden yorumlayıcı fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji katılımcıların olguya ilişkin yaşantı ve deneyimlerin ortak anlamını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Creswell, 2013). Bu araştırmanın çalışma grubu suça sürüklenmiş kız çocuklarından oluşmaktadır. Fenomenolojik desende çalışma grubunun seçilmesinde en önemli belirleyici katılımcıların incelenen fenomeni her yönüyle yaşamış bireylerden oluşmasıdır (Creswell, 2013). Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile çalışma grubu madde kullanımı veyahut şiddet kullanımı nedeniyle suça sürüklenmiş lisede okuyan kız çocuklarından oluşturulmuştur. Ayrıca çalışma grubunda bilgi kaynağı açısından zengin olan birey ve durumların saptanabilmesini sağlamak adına ise kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma verileri nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılarak bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Görüşme fenomenoloji araştırmalarında en sık kullanılan veri toplama aracıdır. Araştırmada görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme türü kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde sabit seçenekli cevaplama ve ilgili alanda derinlemesine ilerleme olanağı sağlanmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Araştırmada yapılan görüşmede ilk önce katılımcılara ahlaki ikilem içeren bir öykü verilmiş ve bunun üzerinden yapılandırılmış sorular sorulmuş; ardından özen etiginde önemli bir yeri bulunan katılımcıların deneyimlerinden yola çıkarak ahlaki tutum ve düşüncelerini ortaya koymak amacıyla katılımcıların ahlaki ikilem içerisinde bırakan yaşantıları üzerinden yarı yapılandırılmış sorular sorulmuştur. Araştırmada kullanılan hikaye şu şekildedir: “Okulda öğretmene vermek için sınav paralarını toplayan çocuk, annesinin haftalık pazar parasını bulamadığını fark edince bu parayı annesine verir. Annesi parayı denkleştirip çocuğa geri veremez. Toplanan paraların öğretmene verilmediğini bilen tek kişi ise sıra arkadaşıdır.” Araştırma soruları ve oluşturulan hikaye literatür, yapılan pilot görüşme ve uzman incelemesi doğrultusunda hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular katılımcılara sorulurken alınan cevaplar dijital ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Elde edilen görüşme kayıtları yazıya geçirilerek, verilerin çözümlenmesinde Colaizzi'nin (1978) fenomenoloji araştırmalarında kullandığı analiz aşamaları 1.Tutanağı kaydetme, 2.Açıklamaların anlamını ortaya çıkartma, 3.Anlamları kesin ve açık bir şekilde ifade etme, 4.Açıklanmış anlamların tema kümeleri halinde düzenlenme, 5.Ayrıntılı tanımlama, 6.Olgunun temel yapısını açıklama, 7.Olgunun temel yapısı formüle etmeden oluşmaktadır (Akt; Onat, 2011). Verilerin çözümlenmesinde ikinci aşamada özel olan ifadelerin daha genel bir anlatıma ulaşmak için düzeltilmesine kısmi olarak yer verilmiş genel olarak analizde birebir alıntılara öncelik verilerek geçerliliği artırmak amaçlanmıştır. Birebir alıntılar tırnak işareti içinde verilmiş, düzeltilmiş alıntılarda herhangi bir işaret kullanılmamıştır. Elde edilen tema ve kodlar uzman incelemesinden geçirilmiş ve sonuçların örtüştüğü görülmüştür.

Bulgular, tartışma ve sonuç

Katılımcıların yaş, eğitim durumu ve kanunla ilişkilene nedeni aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Katılımcılar	Yaş	Eğitim durumu	Kanunla ilişkilene nedeni
K1	17	Lise	Madde kullanımı
K2	17	Lise	Madde kullanımı
K3	17	Lise	Fiziksel şiddet/kasten yaralama
K4	17	Lise	Fiziksel şiddet/kasten yaralama
K5	18	Lise	Madde kullanımı
K6	18	Lise	Madde kullanımı

Tablo 2. Hikaye 1. de bulunan sıra arkadaşı ne yapmalı sorusuna verilen cevap

Yard	Sıra arkadaşının ne yapması gerektiğine dair düşünceler
------	---

im	Öğretmen	K3: “ Arkadaşıma göre değişir biraz da. Ama elimdeyse eğer ben vermeye çalışırım. Elimde değilse de orta yolu bulmaya çalışırım. Yani hocayla falan konuşurum. Anlatırım. Zor durumda kaldığı için parayı harcamak zorunda kaldı onu söylerim. Ama bir şekilde vereceğini söylerim, öyle bir şeyler söylerim.”
	Arkadaş	K5: “Bence birlik olup para toplayabilir. Ya da yanındaki arkadaşına haber vermeden para toplayıp o parayı yerine koyabilir. Zor duruma düşmemesi için.” K4:Maddi durumum iyiye sıra arkadaşına haber vermeden parayı bulup öğretmene vermeye çalışırdım. Ailesinin ihtiyacını öğrenip yardım toplardım. Sıra arkadaşına destek olup onu anlamaya çalışırdım.
	Kendisi	K6: “Kendisi denkleştirmeli. Millete yayım etmeden hani kendi aralarında çözebilirler.”

Tablo 2. de görüldüğü üzere Hikaye 1. deki “Sizce bu durumda sıra arkadaşı ne yapmalı?” sorusuna katılımcıların hepsinin yardım edilmesi gerektiği üzerine görüş belirttikleri görülmüştür. Yardımın içeriğinin, öğretmene durumu izah etme; arkadaşları ile birlikte para toplayarak parayı yerine koyma; arkadaşlara veya öğretmene duyurmadan parayı yerine koyma; aileye destek olma ve diğer ihtiyaçlarında karşılanması üzerine bir yol izleme; hikâyedeki öğrencinin sadece o anki sorununu çözmenin ötesinde yaşamını idame ettirecek yollar arama; yardım toplama vb. o kişiyi anlama ve destek olma üzerine çeşitlenen görüşlerin olduğu görülmektedir. Gilligan, kadınların kişilerarası ilişkilerine gösterdiği özen ve bağlam odaklı düşünceleri nedeniyle yargıda bulunurken merhamet ve acıma ile hareket ettiklerini belirtmektedir (Gilligan, 1982). Araştırmada katılımcıların sıra arkadaşlarının eylemi gerçekleştirirken içinde buldukları bağlamı ve kişilerarası ilişkileri dikkate alarak hareket ettikleri ve yardım etme üzerine görüş belirttikleri görülmektedir. Özen etiğinde, bir ihtiyacı yerine getirmekten çok insan yaşamını koruma ve diğerlerinin ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik gerçekçi eylemler önceliklidir. Burada amaç diğerlerinin ilgi ve ihtiyaçlarıdır (Yazıcı, 2008). Katılımcıların verdikleri cevaplarda da sıra arkadaşına yardım etme ve ihtiyaçlarını karşılamayı kabul edilebilir bir davranış olarak görürken kişinin parayı kendi özel gereksinimleri üzerinden harcaması kabul edilebilir görülmemektedir. Temel yaşamsal ihtiyaçlar kabul edilebilirdir ve bu anlamda özen etiği çerçevesinde değerlendirilebilir olarak görülmektedir.

Tablo 3. Hikaye 1. de bulunan şikâyet edip etmeme ile ilgili düşünceler

Şikâyet Etmeme	Şikâyet Edip Etmeme Gereçesi	
	Anneye ilişkin sorumluluk	K3: “Bence etmemeli. Çünkü sonuçta mecburi bir şey. Annesine vermiş. Kendi zevkine harcamamış. Öyle düşünürdüm. Eğer annesi o pazara gitmeseydi yemek yiyemeyeceklerdi onu da düşünürdüm. Yani her şeyi düşünerek şey yaparım ama sevgilisiyle bi yere gitseydi ya da o parayı başka şekilde harcasaydı söylerdim.”
	Arkadaşa ilişkin sorumluluk	K1:”Hayır etmemeli, hayır niye şikâyet etsin. Ben olsam etmem. Onun sıra arkadaşı ise onunla aynı sırayı paylaşıyorsa etmemeli. Arkadaşı sonuçta.”

Tablo 3. te görüldüğü üzere Hikaye 1. deki “Sıra arkadaşının şikâyet edip etmemesi ile ilgili düşüncelerin neler?” sorusuna katılımcıların hepsi şikâyet etmemeye ilişkin görüşler sunmuşlardır. Şikâyet etmeme gereçesi olarak o kişinin sıra arkadaşı olması, ona olan sevgisi onunla uzun bir süre geçirmesi önemli etkenler olarak ortaya konmuştur. Arkadaşı olması ve onu sevmesinin şikâyet etmemede ve yardım etmede önemli bir belirleyici olduğu görülmüştür. Diğer bir etken olan anneye ilişkin sorumlulukta ise yiyecek ihtiyaçlarının karşılanmasının, yaşanan zorluğu atlatmada katkı sunmanın önemli bileşenler olduğu görülmektedir. Şikâyet etmemede diğer önemli bir etkenin de paranın ihtiyaç üzerinden kullanılması ve bu ihtiyacın temel ihtiyaçlardan olması, kendi özel ihtiyaçlarına harcanmamış olmasının önemli olduğu görülmektedir. Gilligan özen etiği çerçevesinde açıkladığı kadınların ahlak algısını özen ile ilişkilendirmektedir. Özen etiğinde ahlaki gelişme, sorumluluk ve ilişkilerin

anlaşılması üzerinden açıklanmakta; ahlaki konumlama ve tutum hayatın ve ilişkilerin korunması şartı üzerinden değerlendirilmektedir (Gilligan, 1982). Katılımcıların benzer bir algıyla hayatın ve ilişkilerin korunması üzerinden hareket ettiği sıra arkadaşı olmasının ve temel ihtiyaçların karşılanması üzerinden yargıda buldukları görülmektedir. Onat (2011) on genç yetişkin ile yaptığı çalışmada katılımcıların bir kısmının şikâyet etme gerekçesi olarak adalet ve sorumlulukları yerine getirme gerekçesi sunduğu görülmektedir. Şikâyet etmeme gerekçesi olarak da empatinin belirtildiği görülmektedir. Yapılan araştırmada ise katılımcıların şikâyet etmeye ilişkin reddedici bir tutumunun olduğu ve bu konuya dair şikâyet ettiklerini hayal etmeleri ve böyle varsaymalarına ilişkin soruya; şikâyet etmezdim diyerek buna dair net tutum takındıkları ve şikâyet etmenin olumsuz bir tutum olduğuna dair mimiklerin sergilendiği görülmüştür.

Tablo 4. Hikaye 1. de bulunan şikâyet edip etmeme ile ilgili duygular

Duygu	Şikâyet edip etmemeye ilişkin duygu	
Mutluluk		K5: “Bir yakın dost kazanmış olurdum en azından. Mutlu olurdum çünkü o laf yemeyecek. Azar yemicecek rencide olmıcak diğer arkadaşlarının yanında. Çok mutlu olurdum. o zor duruma düştüğü zaman ben üzülürdüm. Ondan daha çok üzülürdüm. Şikâyet etseydim mutsuz olurdum okula bile gitmemeye karar verirdim.”
Gurur		K6: “Şikâyet etmediğim için yaşayacağım duygu, kendimle gurur duyardım. Ben kötü insan değilim derdim.”
Empati		K4: Sıra arkadaşımın ailesinin o durumda olduğunu bilmek ve onun üzgün olduğunu bilmek beni üzerdi ve şikâyet etmezdim. Suriyelileri düşündüğümde dahi içim parçalanıyorsa sıra arkadaşımın bu durumda olması canımı yakar.

Tablo 4. te görüldüğü üzere Hikaye 1. deki “Sıra arkadaşımın yerinde olsanız şikâyet ettiğinizde veya etmediğinizde yaşayacağınız duygu ne olurdu?” sorusuna şikâyet etmeyeceğini belirten katılımcılar tarafından şikâyet etmeme sonucunda gurur ve mutluluk duyulacağı, yardım etmenin ve şikâyet etmemenin kötü insan olmamakla eş olduğu, ve şikâyet etme durumu yaşandığında okul hayatına ara verilecek ölçüde kararlar alınabileceği görülmüştür. Bunun yanında şikâyet etmeme davranışı sonucunda, yaptığı davranıştan çok ihtiyaç sahibi insanları düşündüğü ve değerlendirmeyi bu ölçüde yaparak arkadaşının ihtiyacının olmasının kendisi için üzüntü verici olduğu ifade edilmiştir. Özen yaklaşımında ilişki merkezlik ve bağlama duyarlılığın yanında duyguların temel bir önemi olduğu vurgulanmaktadır. Kohlberg’in aklın ön plana almasının ötesinde feminist etik aklını rolünü inkâr etmemekle birlikte esas olarak duygular üzerine vurgu yapmakta ve aklı tamamlayıcı bir unsur olarak görmektedir. Ahlaki davranıştaki motivasyon kaynağı düşünme eyleminden çok duygu olmaktadır (Noddings, 1984). Özen etiğindeki bir diğer yanda özen gösterilen kişiye karşı bir şeyler hissetme üzerinden yardım etmeyi, o kişiyi korumaya motive eden ahlâkî duruş, düşünce ve tutumlar ile bağdaşmaktadır (Yazıcı, 2008). Çalışmada özen ilişkisinin sürmesinde duygunun rolü; katılımcıların kötü insan olmamak ve özen gösterilen insanın mutluluğu ve kendiyi gurur duyma ve empati ile ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 5. Hikaye 1. de bulunan çocuğun sınav paralarını haftalık pazar alışverişi için annesine vermesine ilişkin düşünceler

Ver mem eli	Çocuğun sınav paralarını haftalık pazar alışverişi için annesine vermesine ilişkin düşünceler	
	Maneviyat	K4: “Vermemeliydi. Çünkü o kadar kişinin hakkı var... O hafta bir şey yiyememektense kul hakkına girmemek daha iyi...O anlık karnımı doyuruyor olacaksın. Bir hafta sonra gene aynı durumdasın...Yani hani derki ben bugün bunu yaptım yarında bunu yaparım öyle geçinirim demesi kötü. Çünkü hiçbir şey rast gitmez o zaman...”

Ver meli	Çaresizlik	K6: “aç kalmaktan iyidir bence vermiş iyi yapmış...En azından ufacak bir yardım annesine karşı...Zor durumda olmasa yapmazdı.
	Parayı yerine koyabileceğine dair inanç	K5: “... Bence o parayı yerine koyabileceğini düşünerek o parayı annesine verdi. Çalışacaktı herhalde o şekilde ama düşündüğü şeyler ters gidince denkleştiremedi. Bence vermeliydi ben olsam ben de verirdim...”

Tablo 5. te görüldüğü üzere Hikaye 1. deki “Çocuğun sınav paralarını haftalık Pazar alışverişi için annesine vermesini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna katılımcıların bir kısmı kul hakkına girmesi, bunun anlamlı bir çözüm olduğu ve alışkanlığa dönüşebileceği, paranın ona ait olmaması nedenleri ile vermemesi üzerinde dururken; katılımcıların bir kısmı da paranın verilmesinin temelinde çaresizlik olduğunu, zor durumda olmasının, temel ihtiyaçlarının karşılanmamasının ve paranın bu ihtiyaçların karşılanması için anneye verilmesinin ve özellikle bu davranışın anneye karşı sevgi ile birleştirilmesinin rolü görülmektedir. Vermeli yönündeki düşüncede diğer bir görüş ise paranın toplanıp yerine konulabileceğine dair düşüncelerin olmasıdır. Kohlberg’in sunduğu ahlaki gelişim kuramında ahlaki ikilemlerin adalet anlayışından hareketle tüm insanların ortaklaşacağı rasyonel bir cevapla tanımlandığı görülürken Gilligan’ın özen yaklaşımında katılımcıların diğer insanlara ve tüm dünyaya ilişkin sorumluluk bilinci ile hareket ettiği; diğer insanlar ve dünyaya ilişkin özene sahip olduğunu ifade etmektedir. Kohlberg’in ahlak kuramında ahlaki ikilemlerde yaşam ve mülkiyet hakkı üzerinden çatışmalar yaşanırken Gilligan’ın ahlaki ikilemleri değerlendirmesinde iletişim ve bağlamsal muhakemenin ön plana çıktığı görülmektedir (Yeung, 1998). Katılımcı görüşlerinin de iletişimsel ve bağlamsal açıdan değerlendirildiği sorumluluk bilinci ile hareket edildiği ve olayın bağlamının yanında tüm insanlıkla ilişkilendirilerek kul hakkına vurgu yapıldığı görülmektedir. Onat’ın (2011) çalışmasında ise kullanılmaya ilişkin gerekçelerde dürüstlük ve yasanın ortaya çıktığı görülmektedir. Kullanılmaya yönelik gerekçelerde ise çaresizlik ve model olmanın ortaya çıktığı belirtilmektedir.

Tablo 6. Hikaye 1. de bulunan çocuğun bu davranışının sonucu ne olmalı sorusuna ilişkin düşünceler

Ceza almali	Davranışın sonucu	
	Ceza almali	K4 : “Yani durumları gerçekten çok kötüyse sonucu...Ya şimdi bir zevke yapmak var bir de bilmiyorum. Çok kızmamaları lazım alttan almaları lazım. Ceza olmalı. Bir daha yapmaması için ... Ama çok ağır bedeller olmaması daha iyi. Mesela okuldan atılmamalı, okul değişikliği olabilir. Ama okuldan atıp onun okul hayatını bitirmesi çocuğun daha kötüye gitmesi demek.”
Ceza almama li	Çaresizlik	K5: “Okul için ihtiyaç olan bir paraydı o. Ev içinde ihtiyaç aslında iki ihtiyacında ortasında kalmış biri...Bence ceza verilmemeli. Bir yerde karnımı doyurması gerekiyor. Bir yerde de okul. Her ikisi de önemli onun için. Özellikle karnımı doyurması önemli.”
	Alternatif çözüm	K3: “Aslında kötü bir şey yapmamış. Yani konuşulur halledilir bir şey tekrar toplanabilir o para ama o çocuğun o anki psikolojisi ile yaptığı bir şey. Yani kimse bir şey diyemez. Ama o da vermeye çalışabilir. Çalışabilir onu ödemek için.” K2: “Ceza verilmemeli. İyi yapmış ama öğretmenine söylemeli.”

Tablo 6. da görüldüğü üzere Hikaye 1. deki “Sınav paralarını annesine veren çocuğun bu davranışının sonucu ne olmalı? Neden?” sorusuna caydırıcılık amacıyla ceza almali yönünde görüşlerin olduğu ancak bu bedellerin ağır olmaması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Ceza almaması yönündeki düşüncelerde ise temel ihtiyaçların ön plana alındığı ve çocuk için tek çıkış olduğu, yaşanan çaresizlik nedeniyle bunun yapıldığına gönderme yapılmıştır. Bir yandan da davranışın alternatif bir şekilde telafi edilmesi üzerinde durulmuş çalışarak parayı yerine koyması ifade edilmiştir. Özen(care) etiği, ötekine özen gösterme ihtiyaçlarına cevap verme, ilgilenme, zarar görmesini engelleme üzerinde durmaktadır (Gilligan, 1982).

Tablo 7. Hikaye 1. de yaşanan durumda suçun neyi ifade ettiğine dair düşünceler

Yaşanan durumda suçun neyi ifade ettiğine dair düşünceler	
Suç var	K2: “Öğretmenine vermesi gerekiyordu ama annesine vermiş suç o. Eve gitmeden önce öğretmene demeliydi.”
Suç yok	K1: “Yaptığı şey suç değil. Birisine tecavüz edersen suç...” K3: “Bence suç zevkine yapılan şeyler demek... Bence bu yapılan suç değil. Sadece çocuğun o an annesinin ne düşüneceği. Annem ne yapar diye düşünerek yaptığı bir şey. Ama ben mesela bir arkadaşımınla gezicem param yok. O parayı orda harcıyorum bu suç yani...”
Kararsız	K6: “ Ya sonuçta annesi çaresiz yani ben olsam ben de yapardım. Yani birazcık çalmaya giriyor ama zaten benim annemde onu kabul etmezdi. Gene de bulur buluştururdu. Yani ne bileyim. Hiç öyle bir duruma düşmedim.”

Tablo 7. de görüldüğü üzere Hikâye 1. deki “Bu durumda suç neyi ifade ediyor?” sorusuna katılımcıların hikayedeki eyleme ilişkin suç olgusu bulunmadığını ifade ettiği ve bir katılımcının ise yaptığı eylemi öğretmene söylemesi üzerine görüş belirttiği görülmüştür. Hikâyedeki eylemi suç olarak nitelendirmekteki etkenlerden birinin yapılan eylemin temel ihtiyaçların giderilmesine yönelik olması ve eylemi bağlam ölçüsünde değerlendirilmesi olduğu görülmektedir. Suçun karşı tarafın isteklerini ve ihtiyaçlarını önemsemeden sadece kendi isteklerine göre hareket etme ve karşı tarafa zarar verici davranışlar ölçüsünde değerlendirildiği görülmüştür. Bir katılımcının ise kararsız kaldığı ve kendi deneyimi ölçüsünde böyle bir durum yaşamadığı için görüş belirtmeyeceğini ifade etmiştir. Çeliköz, Seçer ve Durak (2008) tarafından yapılan çalışmada suç işleyen erkek çocukların düşünerek hareket ettikçe daha üst düzeyde yer alan ahlaki yargılarda buldukları dürtüsel olarak hareket ettikçe de daha alt düzeyde yer alan ahlaki yargılarda buldukları görülmüştür. Özen etliğinde ise ahlaki ikilem sorumlulukların birbiriyle çatışması ile ortaya çıkmaktadır. Bu çatışmanın çözülmesinde temel araçlar olayın bağlamı ve insani ilişkilerin korunmasıdır. İlişkiler ve sorumluluk ölçütünde ahlaki değerlendirme yapılmaktadır (Gilligan, 1982). Yapılan çalışmada ise katılımcılarında hikâyedeki suç olup olmama durumuna ilişkin bir yandan öğretmene karşı sorumluluk bir yandan anneye karşı sorumluluk ve temel ihtiyaçların karşılanması ölçeğinde değerlendirildiği görülmektedir.

Ahlaki ikilem içeren hikâye ve soruların ardından katılımcıların kendi yaşantılarına dair ikilemlerini ortaya çıkarmak amacıyla yaptıkları şeyin doğruluğu konusunda emin olmadıkları deneyimleri elde edilmiştir.

Tablo 8. Yaptıkları şeyin doğruluğu konusunda emin olmadıkları deneyimler

Yapılacak doğru davranışın ne olduğundan emin olmadıkları olay veya durum	
Kurallara uyma	K2: “Buraya telefon sokmuştum. Onu versem mi vermesem mi. Yanlış yaptım biliyorum. Yanlış yaptığının farkındayım. En sonunda birkaç hafta yanımda durdu. En sonunda dayanamadım gittim verdim.... Şimdi öyle yaparsam sürekli başka şeyler yaparsam koruma kararımı kaldıracaklar. O yüzden geri verdim.”
	K3: “ ...Okuldan atılma sebebim oldu ama. Yine de pişman

Pişmanlık duymama	<p>olmadım. Anneme küfür etmişti bir kız ben de beş yaşından beri babasızım her şeyim annem, yani annemde babamda annemdir... O yüzden bana onu dediğinde sırayla kafasını parçalamıştım. On gün yoğun bakımda kalmıştı... Mahkeme kararıyla okuldan atıldım. Sonra şu an bile o kızı görsem yine aynı şeyi yaparım. Hala kinim geçmedi ona karşı. Kendimi tabii ki de o zamanlara göre daha da çok kontrol edebiliyorum ama onun affı yok benim için..."</p>
Pişmanlık	<p>K1: "... Eski erkek arkadaşım tarafından. Tecavüz olayını anlatmıştım. Sonra o kişiyi şikayet ettim... Şimdi tutuklandı mı tutuklanmadı mı bilmiyorum. Bir yandan da üzüyorum bilmiyorum niye... Onun tutuklanacak olmasına üzüyorum. Vicdan azabı çekiyorum... Ama nedenini bilmiyorum."</p>
Kararsızlık	<p>K4: "Ya çok kavgacı biriyim. Ya öyleydim. Yani bana zıt gelen birine hiç güzel gitmezdim. Yani hep kavga ederdim yumrukla tokatla şey yapardım. Ama doğru mu değil mi bilmiyorum. O an bana çok doğru geliyor. Ama ondan sonra düşündüğümde yanlış."</p>

Tablo 8. de "Daha önce yaşadığın ve yapılacak doğru şeyin ne olduğundan emin olmadığın ve karar vermekte zorlandığın bir olay veya durumdan bahseder misin?" sorusuna katılımcılar kendi deneyimlerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların kurallara uyma ve pişmanlık konusunda ikilem yaşadıkları bir katılımcının olayın sonucundan rahatsızlık duysa da eylemini haklı gördüğü ve arkasında durduğu, bazı katılımcıların pişmanlık ve öfke arasında kararsız kaldığı görülmektedir. Gilligan'ın ahlaki modelinde birinci aşamada pragmatik olarak kendiliğe odaklanan kişi sadece kendinden sorumludur ve kişilerarası ilişkiler bu aşamadaki birey için can sıkıcı olarak algılanır. Birinci geçiş aşamasında ise kişi bencillikten sorumluluğa geçiş sürecini yaşarken diğer insanlarla ilişki ve bağlılık önemli bir geçiş değişkeni haline gelmektedir (Ratner, 1996). Katılımcıların bir kısmının birinci aşamada olduğu ve kişilerarası ilişkiden çok kendisini önceliğe aldığı ve bir kısmının da kişilerarası ilişkileri öncelik alarak yaptıkları davranış sonrasında etkilenen kişiler üzerinden çelişkiye düştükleri görülmektedir. Noddings etik ikilemlerde öznel deneyimlere vurgu yapmaktadır. Her olay veya ikilem benzersizdir. Bu nedenle genellemelere gitmek ve evrensel ilkeler ortaya koymak ihtiyaçların görmezden gelinmesine yol açmaktadır. Her olay kendi biricikliği çerçevesinde değerlendirilmeli ve her durumun gerektirdiği çözümler bulunmalıdır (Noddings, 1984). Bu nedenle katılımcıların her birinin deneyimi ölçüsünde çözüm yolu ortaya koydukları göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.

Tablo 9. Yaşadıkları durumda çelişkide bırakan şeyler.

Yaşadıkları durumda çelişkide bırakan nedenler	
Bireysel çıkarların çatışması	K2: Kaldığım kurumda sevdiğim bir hocama telefona ihtiyacım olduğunu bir yandan da telefonu vermezsem koruma kararının kalkacağını anlattım ve karar vermem gerektiğini söyleyince vermem gerektiğine karar verdim.
Annesine karşı sorumluluk	K3: “beni çelişkide bırakan annemin lafları ve bir senem. Sonuçta ben annem için bunu yaptım ama benim annem de benim için o kadar uğraşıp beni o okula gönderdi... Dediğim gibi biriyle kavga ediyorsam sebebi hiçbir zaman aileme dokunmamaları... O yüzden kavga etmemeye dikkat ediyorum artık. Pişmanlığımı bu yönde gösteriyorum en azından kendimi kontrol ediyorum öyle.”
Pişmanlık	K4: “beni çelişkide bırakan şey. Kız bana kötü davranıyor. Ben vurmaya geçtiğimde böyle bir masumlaşıyor. Ben vurduktan sonra pişman oluyorum. Ondan sonrada diyorum ki kız bana masumlaşmadan öncede böyle böyle dedi. Haklıyım. Pişmanlığımın sebebi masumlaşması. Tabi hemen olmuyor gece oluyor.”

Tablo 9. da “Yaşadığın bu durumda seni çelişkide bırakan şeyler nelerdi?” sorusuna katılımcıların bir kısmının yaşadıkları çelişkinin her iki duruma dair yaklaşma yaklaşma çatışması yaşadığı ve geleceği açısından yararı olan davranışı sergilediği, annesine karşı sorumluluk bilinci ile davranışlarını kontrol ettiği bir kısmının eylemi gerçekleştirdikten sonra pişman olduğu ve insanlara güven konusunda kararsızlık yaşadığı görülmüştür. K1 kodlu katılımcı ise çelişkinin anlamlandırılmamasında “Bilmiyorum işte nedenini bilmiyorum.” İfadesini dile getirmektedir. Katılımcıların, annesine, öğretmenine, eylemden etkilenen kişiye karşı yükümlülükleri çerçevesinde eylemlerini değerlendirmekte ve kendi bireysel istek ve ihtiyaçlarını bu ölçüde değerlendirmektedir. Özen etiğinde kişilerarası ilişkilerde iyi davranış sergilediğinde bireyin mutlu olması diğerini incittiği zaman ise buna dair üzüntü hissetmesi üzerine ilerlenmektedir (Noddings, 2010). Özen etiği bireyi bağlamı çerçevesinde ele almaktadır. Birey diğerleri ile bağları olan ve diğerlerine karşı yükümlülüklerinin farkında olması ölçüsünde değerlendirilmektedir. Burada amaç diğerlerine karşı sergilemesi gereken ahlaki yükümlülüklerini çığnemedi kendi bireysel özerkliğini yaşayabilmesidir. Öncelik yükümlülük üzerinden tanımlanmaktadır.

Tablo 10. Yaptığı eylemin doğru olup olmamasına ilişkin düşünceler

Yaptığı eylemin doğru olup olmamasına ilişkin düşünceler	
Doğru	K1: Yaptığım şey doğru olandı. Eğer şikayet etmeseydim gelecekte hem bana hem de başka insanlara daha fazla zarar verme olasılığı yüksekti.
Doğru değil	K3: “Hayır. Nedeni annemin lafları geliyor aklıma o öyle dedi diye benim annem öyle olmuyor. Ya da hani kavga etmesem zaten o kız bana öyle demeyecekti... Ama tabii ki de biri bana öyle bir şey derse yine de böyle bir şey olabilir. Ama artık daha temkinli olur herhalde... En azından sırayla kafasını yarmak değil de. Bir iki tane vururum herhalde ...”
Kararsız	K4: “Olmuyorum. Kim olabilir. Yüzeysel bir şey olsa tamam budur. Bu kesin doğru dersin ama içine indiğinde küçük küçük yanlışlar çıktığı zaman bir tane doğru üç yanlış götürüyor gibi bir şey oluyor .”

Tablo 10. da “Sence yaptığın şey doğru olan mıydı/şey miydi?” sorusuna katılımcıların pek çoğu karar ve eylemlerinin doğru olduğunu ifade etmekte bu doğruluğu gelecekte kendisine ve başkalarına gelecek zarar ölçüsünde değerlendirdikleri ve gelecekteki zararın daha büyük olacağı düşüncesi ile doğru veya doğru olmadığını ifade ettikleri görülmektedir. Doğru olmadığını belirten katılımcının yaptığı eyleme bakıldığında şiddet davranışı sergilediği bu davranış sonucu hem kendi çevresi hem eylemin muhatabı hem de kendisinin gelecek ve bulunduğu an açısından daha olumsuz bir durumla karşılaştığı bu nedenle davranışını doğru bulmadığı görülmektedir. Kararsızlık temasındaki katılımcının ise doğru ve yanlış konusunda bir netliği olmadığı ve eyleminde karşı tarafa şiddet davranışında bulunduğu görülmektedir. Noddings’e göre yaşanan ahlaki ikilemler özen ve bağlam çerçevesinde ele alınmalıdır (Noddings, 1984). Katılımcıların özen etiği çerçevesinde değerlendirildiğinde birinci geçiş aşamasındaki özellikleri sergilediği ve ilişki ve bağlılığın önemini kavrama ile kendiliğın yeniden değerlendirildiği görülmektedir (Ratner, 1996).

Tablo 11. Bugünden geçmişe baktığında yaptığı eyleme ilişkin değerlendirme

Bugünden geçmişe baktığında yaptığı eyleme ilişkin değerlendirme	
Doğru bir karar	K1 : “Kendimi korudum. O çok farklı birisiydi. Bitirmek isteseydim bile o bitirmeyecekti.”
Pişmanlık	K4: “Tabii kötü bir şey ama ben o zamanlar kendimde olmadığım için. Bir anne evladının yüzüne kıyıyor sun Allah’ın verdiği canı kirletiyorsun onun canını yakıyorsun kötü bir şey yani... çünkü şiddetle bir yere gelinmiyor. Sadece o anki sinirini atıyorsun. ki atamıyorsun ondan sonra tekrar sinirleniyorsun. Vuruyorsun senin canın acıyor...öyle bir şey hobi olmuş artık. Olmuştu yani...öyleydin ama toparlandım.”

Tablo 11'e bakıldığında "Şimdi o güne baktığında yaptığını/şeyi nasıl değerlendiriyorsun?" sorusuna katılımcıların pişmanlık ve verdikleri kararın doğru olduğu üzerine görüş belirttikleri görülmektedir. Bugünden geçmişe baktıklarında doğru karar verdiğini düşünen katılımcıların verdikleri kararı değerlendirmede bugün buldukları durumu(daha iyi bir yerde olma, kendini koruma vb) dikkate alarak değerlendirme yaptıkları görülmektedir. Pişmanlık duyan katılımcılar ise yaptıkları davranışları sorun çözmediği ve daha büyük sorunlara yol açtığı gerekçesi ile açıkladıkları görülmektedir. Özen etiğinde kadınların yaşadıkları ikilemde kişilerarası ilişkiler ve bireysellikleri arasında çatışma yaşadıkları ve denge kurmaya çalıştıkları belirtilmektedir (Gilligan, 1982). Özen etiğinde İkinci geçiş aşamasında fedakârlığın mantığı sorgulanmakta ve yaşanan durum başkalarının ne düşündüğü üzerinden değil, sonuç ve niyetin gerçekliği üzerinden şekillenmektedir (Ratner, 1996). Katılımcıların yaptıkları eylemin doğruluğunu değerlendirirken sonuç ve niyet üzerinden değerlendirme yaptıkları görülmektedir.

Yürütülen çalışmada farazi ikilemlerin olduğu bir hikaye yanında özen etiğinde olduğu üzere katılımcıların deneyimlerine dayanan ikilemlere de yer verilmiştir. Bireysel deneyimler yolu ile katılımcıların ahlaki yargı ve suça yönelik algı ve problemlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Her katılımcının ikilemi ve buna dair çözümü biriciktir ve kendi bağlamı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Verilen cevaplar özen etiği çerçevesinde açıklanmaya çalışılmış ve suça sürüklenmiş 17-18 yaş arası kız çocuklarının Gilligan'ın ortaya koyduğu ahlaki çerçevede özen, kişilerarası ilişkiler ve bağlam çerçevesinde olguları değerlendirdiği görülmüştür. Noddings kadınların ahlaki ikilemlerde yargıda bulunurken hislere, ihtiyaçlara ve bireysel düşüncelere göre hareket ettiğini ifade etmektedir (Noddings, 1984). Çalışmada da benzer bulgulara rastlanmış ve karar vermede his ve ihtiyacın ön planda olduğu görülmüştür. Çalışmanın suça sürüklenmiş kadın ve erkek çocuklar üzerinden yapılmasının her iki cinsiyetin toplumsal cinsiyet ölçüsünde vereceği cevaplar açısından zenginlik katacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Altıntaş, M. E. (2014). Ahlak eğitimine feminist bir yaklaşım: özen yaklaşımı. *bilimname XXVI(1)*, 99-120.
- Artz, S. (1995). The life worlds and practices of violent school girls. The Degree Doctor of Philosophy, M.A., University of Victoria, Faculty of Education, Canada.
- Avcı, M. (2008). Tutuklu çocuklar üzerine bir araştırma: çocukların suça yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 49 – 73.
- Bee, H. & Boyd, D. (2009). Çocuk gelişim psikolojisi(Çev. Gündüz, O.). İstanbul: Kaknüs.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem A.
- Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği. (2013). Temel ilkeler ve umut veren uygulamalar el kitabı Hapsetmenin Alternatifleri. Ankara: Birleşmiş Milletler Yayını.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. Bütün ve Demir (Ed.). (M. Aydın, Çev.) Ankara: Siyasal Yayınları.
- Çam, Z., Seydoğulları, D., Çavdar, S. ve Çok, F.(2012). Ahlak Gelişimine Klasik ve Yeni Kuramsal Yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2)[Ek Özel Sayı], 1211-1225.
- Çeliköz, N., Seçer, Z. ve Durak, T. (2008). Suç işleyen ve işlemeyen çocukların düşünme becerileri ve ahlaki yargılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 335 -350.
- Gilligan, C. (1982). In a Different Voice : Psychological Theory and Women's Development. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Gilligan, C. (2003). In a different voice : psychological theory and women's development. Cambridge, Massachusetts, and London, England: Harvard University Press.
- Jaggar, A.M. (1992). *Feminist ethics*. L. Becker and C. Becker (eds.), *Encyclopedia of Ethics*, New York: Garland Press, 363-364.
- Kunt, V. (2003). Suç ve çocuk. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Antropoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Mullett, S. (1988). Shifting perspective:a new approach to ethics.Code, L.,Mullett, S. &Overall, C(Eds.). *Feminist perspectives:philosophical essays on method and morals*. London: University of Toronto Press.
- Noddings, N. (1984). *Caring: A Feminine Approach to Ethics & Moral Education*. Berkeley: University of California Press.
- Noddings, N. (2010). 'Moral Education and Caring'. *Theory and Research in Education*, 8, 145–151.
- Onat, O. (2011). Genç Yetişkinlerin Ahlaki Kimliklerinin İncelenmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma. Yayımlanmış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Ögel, K. (2014). Çocuk suç ve bireyselleştirilmiş iyileştirme. Ankara: Türkiye'de çocuklar için adalet.

- Ratner, J. (1996). Academic dishonesty and moral development: Theory revisited. The Degree Doctor of Philosophy, British Columbia University Graduate School, United States. UMI Number: 9636054.
- Roe-Sepowitz, D., & Hickle, K. (2011). Comparing boy and girl arsonists: Crisis, family, and crime scene characteristics. *Legal and Criminological Psychology*, 16(2), 277-288.
- Tong, R. & Williams, N. (2014) "Feminist Ethics", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Edward N. Zalta(ed.), URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/feminism-ethics/>>.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). Suçta sürüklenen çocukların suç türleri raporu. Türkiye İstatistik Kurumu web sayfasından erişildi: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/medas/?kn=98&locale=tr> adresinden 24.11.2015 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). Güvenlik birimine suçta sürüklenme ile gelen veya getirilen çocuk sayısı. Türkiye İstatistik Kurumu web sayfasından erişildi: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/medas/?kn=98&locale=tr> adresinden 17.05.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Yavuzer, H. (1998). Çocuk ve suç. İstanbul:Remzi.
- Yazıcı, A. (2008). Kantçı ve Feminist Etik Kuramlarda Bireysel Özerklik Tartışması. *Kaygı*, 11, 77-90.
- Yeung, K. W. A. (1998). Kohlberg and Ethical Universalism. The Degree Doctor of Philosophy, British Columbia University Graduate School, Canada. UMI Number: 0-612-34648-X.